
UDK 821.163.6.09-1Kette D.

Aleksander Bjelčevič

Univerza v Ljubljani

KETTEJEV VERZ: TRADICIJA, INOVACIJA IN ROJEVANJE SLOVENSKEGA SVOBODNEGA VERZA¹

Ketteju je ritem osnovna prvina poezije, zato le redko uporablja prosti verz, kar je v nasprotju z ugotovitvami starejše literarne zgodovine. Obenem je njegov metrum izjemno raznolik. Iz tradicionalne poezije in ljudske pesmi je prevzemal vse, kar je bilo neregularno: neregularno silabotoničnost in toničnost, mešanje silabotoničnega in toničnega verza, nečisto rimo. Prav tako je eksperimentiral s silabotoniko: neurejeno je mešal trozložne metrume, urejeno mešal jambe in troheje v lirski poeziji (a ne v epiki kot pesniki 19. stoletja).

Ključne besede: kitica, rima, metrika, tonizem, silabotonizem, (verz)

To Dragotin Kette, rhythm is an essential element of poetry, therefore he rarely uses free verse (contrary to what the traditional literary history held). At the same time, his metrics is extremely diverse. He took from the traditional poetry and folk song everything that was irregular: the irregular syllabotonics and tonics, the interplay of syllabotonic and tonic verse, and the impure rhyme. He also did numerous innovative experiments with syllabotonics, e.g., unregulated interplay of triple meters, regulated interplay of iambs and trochees, unregulated interplay of double and triple meters, mixing syllabotonics with tonics in lyric poetry (but unlike the 19th-century poets, not in epic poetry).

Key words: strophe, rhyme, metrics, tonic verse, syllabotonic verse

0 Prva asociacija ob Kettejevem verzu in kitici je najbrž svobodnost in nekakšen notranji ritem nasproti togi metrični shemi. A Kette ima svobodnega verza (odslej SV) malo, največ pet od 222 pesmi. Bistveno za Ketteja je nekaj povsem drugega: ogromno transformacij klasične metrike in ritmike: Kette je bil metrično in ritmično najbolj inovativen in širok pesnik dotlej (najbrž tudi poslej). Njega, Murna in Župančiča so predvsem zanimali eksperimenti z metriko in kiticami, ne pa svobodni verz v današnjem smislu (največ SV ima Župančič, v Čaši opojnosti npr. *Tu, Himna, Samotna melodija*). Kar zgleda svobodno, je v resnici dereguliran silabotonični in naglasni

¹ V članku bom uporabljal naslednje kratice: J jamb, T trohej, D daktil, Amf amfibrah, An anapest, N naglasni/tonični verz. Številke pomenijo število zlogov (v silabotonizmu) ali število iktov (v tonizmu): T 8787 označuje kitico, kjer si 8-zložni in 7-zložni verzi sledijo v zaporedju 8787; N 3333 označuje štirivrstičnico s 3-iktimi verzi. In naslednje pojme: **metrum** je tip verza, npr. jambiški 11-erec, trohejski osmerek; **ritem** je realizacija metrične sheme (kako pogosto so ikti naglašeni), **strofoide** so kitice z različnim številom verzov (Prešernova *Turjaška Rozamunda*), **stihična** je pesem z eno samo »kitico«. **Izglas** je konec verza od vključno zadnjega ikta naprej. **Tonizacija šibkega položaja** je naglašeni zlog na položaju U (beseda »vrat« v Prešernovem Okrog vrat straža na pomoč zavpije), atonizacija je nenaglašeni zlog na iktu (beseda »na« v istem verzu). Moške **rime** pišem z veliko črko, ženske z malo, daktilske z apostrofom, nerimane verze z x. **Krepki tisk** v pesmih označuje ikte. ZD je *Zbrano delo*.

(tonični) verz. SV postane dominantna šele generacijo pozneje, z Lovrenčičem (1917 je izšla njegova zbirka *Deveta dežela*), Seliškarjem, Jarcem in Antonom Vodnikom, zadnjo fazo pa doseže s Kocbekom (antiskladenjski SV, torej verz s kopico enjambementov). Za Ketteja je bil metrum nujna sestavina pesmi: njegova zgodnja (1894) samoocena »Metrum samovoljno rabim, a ne nepravilno« (Protikritika na kritiko člana Peterlina, ZD 2: 209) je zato čisto pravilna.

Kette se res zdi svoboden, če ga opazujemo s stališča Prešerna, Gregorčiča, Aškerc ali Cimpermana. Zlasti Cimperman je bil starejšim zgodovinarjem zgled formalističnega grešnika, ker si ga je privoščila že modernistična četverica, Kette v pesmi *Novejšim poetom* in v satiri *Čevljarček* (»in meril in rezal in šival potán [...] vse šil je po enem kopiti«). Formalizem so kritizirali Cankar v črtici Glad (»verz za verzom je padal na uho, pravilno in odmerjeno, kakor tiktakanje stenske ure«), Murn (»Pusti vendar tisti enolični tamtata tamtata«), Župančič (»jednakomerno tinkanje ti bije dosadno na uho«) (Zadravec 1970: 100–01). Kljub temu so tudi sami pisali »pravilne, odmerjene, enolične, enakomerne« verze. Ti pri Ketteju celo prevladujejo: 106 pesmi od 180 v ZD 1. Za primerjavo ena Cimpermanova in ena Kettejeva pesem v isti kitici, 4-vrstičnici Amf 11 9 11 9:

(1) Ne **ukaj** mi, **duša**, ne **ukaj** glasno,
Nadzemske **prepolna** sladkosti,
Ne misli, da bodeš zibala tako
Vsekdar se v ljubezni radosti.
(Cimperman, *Listi ljubezni* 3)

In **drugo** deklé sem za **ljubico** **vzel**.
Ej, **tam** pod dišečim **kostanjem**
lagala se ona, tam vetrček vel
nasproti z lahkotnim šušljanjem.
(Kette: *Starčkova pesem*)

Če pa pogled razširimo na »neregularnosti« celotnega Stritarja, poznega Gregorčiča in Aškerc, potem je Kette manj radikalen. Ostalih 74 od 180 pesmi gre v dve skupini: v eni sledi starim »neregularnim« oblikam, npr. iregularni silabotoniki, polimetriji, naglasnemu verz. (Zanje velja Kettejeva samooznaka »Da sem pa rabil pri pesmih *Moje srce*, *Sama* in *Različni svetovi* napačen metrum, moreš le reči, če nisi videl Heineja od znotraj«). Naštete pesmi niso ohranjene, za Heineja pa je značilen naglasni in iregularni naglasni verz.) V drugi skupini je izvirno »neregularen«, npr. lomljenje verzov, izpuščanje in dodajanje zlogov, svobodni verz.

Katere neregularnosti so imeli pesniki pred Kettejem? Metričnost in svoboda sta pojma, ki ju je mogoče stopnjevati (bolj ali manj metričen, bolj ali manj svoboden). Zato je šlo tudi osvobajanje verza od silabotonike (= verzi imajo isto število iktov in isto število nenaglašanih zlogov med ikti, npr. v jambih vedno eden, v daktilih dva) skozi različne stopnje. Prva je bil naglasni verz (gl. pogl. 4), ki se je začel z Jarnikom in nadaljeval s Prešernom vse do Aškerc: isto število iktov, a različno število nenaglašanih zlogov med ikti, namreč eden ali dva. Druga je bil iregularni silabotonični verz (verzi imajo zelo različno število zlogov), ki štarta v drugi polovici 19. stoletja (Levstik, Stritar, Gregorčič, Aškerc, gl. pogl. 2 in 4), tretji je iregularni naglasni verz (verzi imajo različno število iktov). Aškerc pa je v epiko vnesel še nerimani verz.

Koliko svobode je tolerirala starejša generacija, ilustrira Aškercova ocena dveh pesmi Iva Brežnika, objavljenih 1898 v *Ljubljanskem zvonu*, ki sta napisani v svobodnem verz. (Kettejeva *Jagned* je komaj leto starejša, 1897, a neobjavljena). Aškerc razlaga, da ni nujno,

da bi moral imeti verz ravno toliko in toliko stopov, [...] da bi morala imeti kitica ravno toliko in toliko verzov, ker delitev kake pesmi v strofe že apriori ni potrebna. Ne pripoznavamo absolutne veljave asonanc in aliteracij. Tako daleč se strinjamo z vsemi svobodnimi stihotvorci [...] Toda nekaj pa vendar poudarjamo: *to je nekaj razviden in dosleden ritem*. Lepo tekoč ritem (metrum) je baš tisto, po čemer se razlikuje poetična beseda od t. i. proze.

Aškerc je opisal (svoj) iregularni verz. Kette ni daleč od Aškerca: tudi zanj sta ritem in metrum nujna.

Kakšno je pri Ketteju številsko razmerje med tradicijo in inovacijo? Analiziral sem vseh 222 Kettejeve pesmi iz obeh knjig *Zbranega dela*, v priloženi preglednici pa popisal 180 iz ZD 1 (42 pesmi iz ZD 2 so njegove zgodnje, klasična silabotonika in tonika). Od 180 pesmi jih je 162 v silabotoničnem verzju: od tega 128 v regularni obliki (enako dolgi verzi ali urejeno menjavanje različnih verzov), 21 pesmi v iregularni silabotoniki, 8 pesmi v regularni hetero- in polimetriji, v 5 pesmih pa je lomil klasične metrume. Kar se tiče ritmike, je od 162 silabotoničnih 19 takih, da je metrum »kršil« s krajšanjem ali daljšanjem za en ali dva nenaglašena zloga. Od preostalih 18 pesmi (180 – 162) jih je 11 napisal v naglasnem verzju in kvečjemu 7 v svobodnem (meja med Kettejevim naglasnim in svobodnim verzom ni vedno jasna). Karkoli od vsega tega že imamo za neregularnost ali svobodnost (npr. tistih 21 v iregularnem verzju, 19 s krajšanjem, 7 v svobodnem in kaki dve z lomljenim metrumom – to so prej omenjene različne stopnje svobodnosti), je očitno, da je ta v manjšini, največ 49 od 220 (svobodnega verza je le 7) oz. 22 %.

Standardno prepričanje, da je »večino pesmi napisal v duhu svobodne metrične sheme« (Zadravec 1980: 193), je torej nastalo pod vtisom neregularne manjšine (22 %).²

Kette ima zasluge drugeje: da je preizkušal, kaj vse je še mogoče početi s silabotoničnim verzom, s klasičnimi oblikami: slovensko silabotoniko je pripeljal do konca. Za njim ni bilo več inovacij, ampak le še variacije in svobodni verz. Zato ga ni mogoče opisati tako na hitro kot Prešerna ali Šalamuna. Kette se je z verzno obliko premišljeno ukvarjal, vsa ta heterogenost (gl. preglednico) ni le spontani impulz glasbenega genija (njegov oče je bil organist). Za ilustracijo premišljenosti pogledjmo *Prej te grel je žarek žgoč* (ZD 2: 161), ki jo je napisal 18-leten leta 1894 (tonizacije so podčrtane, atonizacije v kurzivi):

		rima
(2) Prej te grel je žarek žgoč	T 7	A
iz očes hrepenečih,	An 7	b
<u>zdaj</u> od joka rudečih ,	An 7	b
lije solz mi potok vroč .	T 7	A
Toda – ti trda si kakor skalina ,	D 11	c
ki je ne gane valovje , ki lije	D 11	d
noč in <u>dan</u> nanjo , in ki ne stopi je	D 11	d
žarkega sonca ljubeča vročina .	D 11	c
Ah – in vendar , <i>brezsrčna deklina</i> ,	D 11	c (krajšanje)
tebe je sama milina .	D 8	c

² in napak: Ocvirk je imel *Na trgu* za svobodni verz, a je regularni amfibrah, Martinović (1976: 28) je imel *Starec in ptica* tudi za svobodno, a je napisana v trohejskih osmercih in strofoidah kot Prešernova *Turjaška Rozamunda*.

Kette je združil štiri metrične postopke: heterometrijo (različni metrumi v isti kitici – prva kitica), polimetrijo (kitice različnih metrumov, 1. kitica napram ostalima), raznozložnost daktilov (tretja kitica) in enakozložnost različnih metrumov (troheja in anapesta, prva kitica). Kombiniral je trohej, daktil in anapest; troheje in amfibrahe je kombiniral že Aškerc, ni pa kombiniral trojega in ne v strofoidah. Posebej zanimiva pa je enakozložnost: vsi verzi 1. kitice imajo 7 zlogov, čeprav so različnega metruma. Nenazadnje so posebnost tudi anapesti, v slovenski poeziji so le pri Aškercu. Povrh je izpustil en nenaglašeni zlog v predzadnjem verzu (postavil je pomišljaj).

Toliko metričnih in ritmičnih postopkov na vsega deset verzih pred njim in za njim ni prakticiral nihče.

V članku opisujem predvsem Kettejevo metriko, deloma ritmiko (daljšanje in krajšanje verzov), strofiko, rimo pa na kratko. Opisujem tradicionalno regularno in neregularno silabotoniko in strofiko, inovacije v silabotoniki, naglasni verz, svobodni verz in rimo.

1 Dosedanje raziskave

Prvi je verz modernistov podrobneje opisal Zdravec, mimogrede Ocvirk, Ketteja pa Martinović, z ustrezno teorijo pa Murna šele Pretnar (1979) in pozneje jaz Župančiča, Murna in Ketteja (Bjelčević 1996). Toda analize pred Pretnarjem so včasih nepravilne, ker a) jim je manjkalo verzne teorije (niso poznali naglasnega in iregularnega silabotoničnega verza, svobodni verz so merili s stopicami ipd.), b) ker so premalo poznali verz pred moderno, c) ker so modernistom želeli pripisati čimveč inovacij. Ocvirk (1980: 124–33) ima npr. Kettejevo *Na trgu* in Murnovo *Zimo* za svobodni verz – toda prva je prelomljen amfibrah, druga pa gregorčičevski raznostopični jamb. »Vse poteze *nove* tehnike brez rim in s kiticami, ki imajo različno število verzov«, pravi Ocvirk, v resnici pa je to stara klasika.

2 Kettejev tradicionalni silabotonični verz

V poglavjih 2.1 in 2.2 opisujem tradicijo, v 2.3 in 2.4 pa njene modifikacije.

2.1 Izometrični³ silabotonični verz in kitica

Metrumi. V izbiri metrumov nihče ne more biti inovativen: 2- do 15-zložni jambi in troheji in 3- do 17-zložni daktili in amfibrahi (daljših verzov praktično ni) so skupni evropski metrumi, redek je le anapest. Iz tega pesniki prosto izbirajo. Kette je v primerjavi z Gregorčičem (Bjelčević 2006) in Aškercem, ker ju sam omenja, poseben le v zelo dolgih daktilih, 5- do 7-stopičnih oz. 14- do 19-zložnih. Dotlej smo imeli, razen heksametra, le 4-stopične amfibrahe in daktile, ker ti prihajajo iz plesnih pesmi. Dolgi Kettejevi daktili se pojavijo le v stihčnih in strofoidnih pesmih, kitic iz njih ne sestavlja, ker je kitica znak, da se pesem lahko zapoje,

³ Izometrija pomeni, da ima kitica ima enako dolge verze, npr. T 6666 ali predvidljivo različne, npr. T 8787.

kitico s štirimi 7-stopičnimi daktili težko zapoješ. Posebnost 12-zložnega daktila pa je daktilska rima, ki je pri nas redka (*Ljubi me deklica, V kopeli, Na Krki, Lepa roža* ter sonet *Izprehod 1*).

Anapesta je pričakovano malo (iz Rusije in Ukrajine ga je uvozil Aškerc)⁴, ker je v anakruzi težko dobiti dva nenaglašena zloga; zato je prvi ali drugi zlog zelo pogosto toniziran (podčrtano), npr. »Tihi gaj, mrtvi gaj/ že nič več ne šumi« (*Misli starčeve*). Ima ga le v pesmih *Misli starčeve* (An 6 in 10), *Lyrique experimentale 1* (ZD 2), anapestoidni naglasni verz (verz s pogosto 2-zložno anakruzo) pa v *Podgorski svetnici*.

Kitice. Kettejeva raznolikost je razvidna iz priložene tabele. Kette ima v 180 pesmih (ZD 1) ok. 110 kitičnih, strofoidnih in stihičnih oblik⁵ (Prešeren ima v 105 pesmih 45 različnih kitic). Ko govorimo o kiticah, upoštevajmo dvoje:

- a) Ker so silabotonični verzi dolgi od 2 do cca. 16 zlogov in imajo kitice od 2 do najmanj 12 vrstic, lahko iz tega tvorimo na desettisoče različnih kitic. Zato ima vsak inovativen pesnik, npr. Kette (ali Gradnik, Bjelčevič 2003), kitice, ki jih nima nihče drug, recimo T7 J7 T7 J7 (*Sapica pihlja*) ali D 55775 (*Pred cerkvijo*) ali T44 D7557 (*Očitanje*), pa J 6683, 6663, 6672, 8862 (*Novi akordi 2*), J 882882 (*Novi akordi 4*) idr. Pesmi *Za spomin 6* (zgled št. 19), *Na trgu* (zgled 11), *Kam, prijatelj, letiš* (zgled 20) pa so že primeri pravega eksperimentiranja.
- b) Večina njegovih kitic pa je splošno evropska. Prevladujejo tiste iz ljudske in cerkvene pesmi, kar velja za večino pesnikov 19. stoletja. Od teh ima Kette: sedem pesmi v prepletu 11- in 9-zložnega amfibraha (Amf 11 9 11 9, kot v Gregorčičevi *Velikonočni in Velegrajski kugi*), kar je Kettejeva najpogostejša kitica (zgled št. 1 in 10) in je nekakšna varianta **vagantske** kitice (= 4- in 3-iktni verzi z moško in žensko rimo v zaporedju 4343 MŽMŽ); šest pesmi v treh variante vagantske kitice: ena je J 8787 (*Prekrasni trg, Pred krčmo*), druga T7J7T7J7 (*Sapica pihlja*, zgled št. 6) in tretja N 4343 (*Kadar za gorami, Vrnitev, Želje idealistov*). Štiri pesmi v **romarski** kitici T 8787 (pri Slovencih že od 17. stol.), tri v Amf 9898 (kot Gregorčičev *Veseli pastir*), tri v **ambrozi-janski** J 88 in J 8888 (imamo jod od 15. stol.), tri v **hildebrandski** J 7676 (nas je nastala v 18. stoletju s ti. mašnimi pesmimi), tri v **angleški baladni** kitici J 8686, alpsko poskočnico različnih tipov (D 4, 5, 6, 10 in 11 ter Amf 5, 6, 11 in 12 so verzi te poskočnice). In še kopico drugih, npr. J 8585, T 7585, T 7887, T 10 9 10 9, T 6666 (krakovjak).

2.2 Iregularni silabotonični verz

je nasprotje od izometrije: pesem je narejena iz nepredvidljivega zaporedja različno dolgih verzov (jambskih ali trohejskih itd.); Rusi mu rečejo *volnyj jamb* itd.

⁴ Takole piše 1896 v članku Velikorusskija narodna pjesni v LZ: »v pesniški meri [ruskih narodnih pesmi] pač prevladuje anapest UU- [...] sem jaz izkušal vnesti to rusko mero v naše pesništvo« (cit. po ZD 1: 390).

⁵ Kettejeva najpogostejša oblika je sonet, uredniku LZ Bežku je 1898 pisal: »s soneti se bom ukvarjal toliko časa, dokler se jih ne naveličam. Danes sem se jih za nekaj časa; odslej bom gojil proste oblike«, ZD2: 132). Od 62 sonetov jih je šest v daktilu in eden v amfibrahu.

Pojavijo se z Gregorčičem, npr. v *Soči*, *Človeku nikar* ter v več kot pol knjige *Poezije III*. Iregularni anapest je uvedel 1900 Aškerc v zbirki *Nove poezije* pod vplivom ruskih narodnih pesmi,⁶ npr. *Kako je molil sultan Akbar v svoji džamiji* (ZD 2: 181). Iregularni verz je pretežno vezan na pesmi, ki nimajo kitic (so stihčne) ali ki imajo različno dolge kitice (strofoide).⁷

(4) Lipa je šumela,	T 6
pa utihnila.	T 5
In cvetel je kostanj,	T 6
zima cvet upihnila.	T 7
Vitka smreka, zelenela nisi,	T 10
pa dehtela si,	T 5
[...]	

(Kette: *Moje ljubice*, ZD 1: 57)

Take so Kettejeve *V mlinu*, *Čuj sanje mi*, *Poetične igrace*, *Za spomin 1, 2, 3 in 5*, *Le smehljaj se ljuba*, *Kamorkoli hodim*, *Moje ljubice*, *Na poljani*, *Ljudevit*, *Res je pel*, *Moje maksime*, *Ljubi me deklica*, *Naivna gazelica*, *Mlinarjeva hčerka*, *Pesmi kritiku*, *Kužek in raca*, *Pav in golobček*, *Metuljček*, torej 21 pesmi.

Poleg tega ima kitice z enakim številom verzov, a je vsaka kitica drugačna. Pesem *Ah, zapojte* ima take 4-vrstične kitice T8787, T8585, T8565, T8775, *Novi akordi 2* različne jamske kitice J 6683, 6663, 6672, 8862. Že iz leta 1894 je pesem *Očitanje* (ZD 1: 10), kjer prepleta troheje in daktili: T 88, T 44 D7557, D 557557 (hetero- in polimetrija hkrati):

(5) Vetríč med vrhovi veje.	T 8	
k njemu mlada deva deje:	T 8	
»Ej; vetríček.	T 4	
ti si tiček,	T 4	
kakor so moški vsi,	D 7	-UU-UU-
listek poljubiš,	D 5	-UU-U
češ da ga ljubiš,	D 5	-UU-U
da ti zanj srce gorí . . .	D 7	-UU-UU-

⁶ V spisu Velikoruskija narodya pjesni piše: »v pesniški meri [ruskih narodnih pesmi] pač prevladuje anapest UU- [...], ki pa v posameznih verzih [...] nikakor ni dosledno in pedantično izveden.« (ZD 1: 390)

⁷ Poljaki imajo iregularni silabizem, ne silabotonizma, npr. v pesmi *Konie I*. Krasicega (1735–1801) se nepredvidljivo mešajo 5-zložni, 8-, 10- in 13-zložni verzi:

(3) Koń maneżowy zszedł się z stadniczym,	metrum (+ označuje položaj cezure)
Rzekł: »Tyś jest niczym.	11(5+6)
Jeżeli mnie będziesz prosić,	5
Nauczę cię czleka nosić:	8(4+4)
Jak suwać rowy,	8(4+4)
Jak biec na łowy,	5
Jak stąpać w ciągu,	5
Jak być w zaprzągu.	5
»A ja, nieuk — rzekł stadny — o to cię nie proszę;	13(7+6)
Może złe, że nie umiem — lepiej, że nie noszę.«	13(7+6)

Z listka lic vedrih	D 5
smukneš — na nedrih	D 5
<i>(Očitanje)</i>	

2.3 Heterometrija je prepletanje dveh metrumov v isti kitici, npr. troheja in amfibraha v pesmi *Knežji kamen* Antona Aškerc (1888), kjer imajo kitice obliko T 10 Amf 8 T 10 Amf 8. V standardni heterometriji se prepletata dvozložni ritem (jamb ali trohej) s trozložnim (amfibrah, daktil). Kette prepleta amfibrah z jambom ter trohej z daktilom v pesmih *V katedrali*, *Le ti dekle ostani*, *sapica pihlja*, *Šum vira in zefira*, *Novi akordi* 6 in *Za spomin* 4.

V heterometrijo pa je vnesel neko inovacijo. Nikoli dotlej niso pesniki prepletali niti dvozložnih metrumov (jamb s trohejem) niti trozložnih (amfibrah z daktilom ali anapestom), ker so si preveč podobni. Kette pa je naredil prav to: v pesmi *Sapica pihlja* kombinira jamske in trohejske sedmerce (čeprav so oboji 7-zložni, imajo jambi štiri ikte, troheji pa tri). Če bi te verze kombiniral brez reda, bi imeli opravlja s stapljanjem dvozložnih metrumov. Tu je menjava jambov in trohejev urejena, vse kitice imajo vzorec T7 J7 T7 J7, razen zadnje, ki ima J 8787 (kar je skoraj enako, je J 8 pravzaprav T 7 z anakruzo):

(6) Sapica pihlja , majé	-U-U-U-	T 7
pod oknom vin sko tr to,	U-U-U-U	J 7
duh nemirni plove tje	-U-U-U-	T 7
skoz okence odpr to.	U-U-U-U	J 7
<i>(Sapica pihlja)</i>		

Kette je združil dve varianti vagantske kitice: trohejsko varianto T 7676 in jamb-sko J 8787 (razlika je le v anakruzi), in sicer tako, da je pobral le sedmerce in naredil novo varianto vagantske kitice T7 J7 T7 J7.

Posebna je pesem *Svetinji* (ZD 1: 170): od 32 verzov jih je 16 moč skandirati kot 9-zložne amfibrehe, 14 kot 7-zložne jambe, dva kot ali J 7 z zlogom viška ali Amf 9 z enim zlogom premalo. Pri tem so jambi in amfibrihi premešani povsem iregularno:

(7) Čegav si mi dar? Ali dala	Amf 9
spominek znanka zvesta	J 7
iz daljne božje poti,	J 7
iz daljnega li mesta?	J 7
Povej, ali morda te ljubček	Amf 9
okrog vratú pripel je	J 7
in zraven nedolžno devico	Amf 9
poljubil in objel je? . . .	J 7
<i>(Svetinji)</i>	

Vsem verzom nekaj skupno: 3 ikti. Kako to imenovati: **iregularna heterometrija** (bolj verjetno) ali troiktni naglasni verz? Ali pa je dilema le terminološka in torej prazna? Odgovor je odvisen od tega, kaj je Kette slišal oz. hotel, da slišimo (prvega ne vemo, drugo bi zvedeli s statistično analizo odzivov na recitacijo).

2.4 Dvosistemska polimetrija. Polimetrija je podobna heterometriji: heterometrija prepleta različne metrume znotraj iste kitice, pri polimetriji pa so kitice monometrične, a vsaka drugačna, npr. ena kitica je trohej, naslednji dve amfibrah, spet trohej ipd. Značilna je za dolge pripovedne pesmi, kot je Koseskijeva *Začarana puška*, kjer je tretjeosebna pripoved v J 11, dialogi pa v T 8787.

Josip Stritar pa je 1877 v *Sreči, poeziji in Prešernu* ustvaril dvosistemsko polimetrijo, prepletal je naglasni verz s silabotoničnim: nekatere strofoide (opis scenerije) so napisane v iregularnem naglasnem verz (nepredvidljivo se mešajo 3- in 4-iktne verzi, in sicer kar dveh tipov: daktiloidni in amfibrahoidni), druge v iregularnem troheju (opis junakovega prihoda na sceno) in iregularnem jambu (junakova reakcija na Poezijine besede), personificirana Poezija pa govori v T 887.

Kette je to naredil v liriki. V štirikitični pesmi *Zaprta so njene okenca* (ZD 1: 21), kjer različnost kitic ne izhaja iz različnih pripovednih vlog, je skombiniral dve vrsti baladnega verza: takega iz jambov J 8686:

		število iktov	rima
(8) A da bi mojo znali bol	U-U-U-U-	4	X
bleščeči tisoči,	U-U-U-	3	A
od smeha bi jim padale,	U-U-U-U-	4	X
solzice iz oči.	U-U-U-	3	A

in baladni verz iz 4- in 3-iktne naglasnih verzov.

(9) Zaprta so njena ókenca	U-UU-U-U-	4	X
in ona spí božji sen.	U-UU-U-	3	B
A kje bi jáz spal, kako bi jáz spal?	U-UU-U-UU-	4	X
Pod mílo nebo grém ven.	U-UU-U-	3	B

Po številu iktov in po rimi so si kitice enake. Ker vse pripoveduje le en glas, Stritar pa je polifon, Stritarjeva pestrost ne pride v poštev. Kette je vzel isto kitico v dveh variantah: silabotonični in tonični.

3 Kettejeve inovacije v silabotoniki

3.1 Lomljenje metrumov v pesmih *Na Krki*, *Na trgu*, *Večer*, *Kam prijatelj letiš*. Dolge verze, npr. 4-iktne amfibrahe, daktila in jame, je prelomil na dva, tri ali štiri kose. Njegova najljubša kitica je štirivrstičnica Amf 11 9 11 9:

			rima
(10) Kako sem se čudil obrazom takrat	U-UU-UU-UU-	Amf 11	X
in lepim deviškim telesom;	U-UU-UU-U	Amf 9	a
in tihe si bile, trpele mirnó	U-UU-UU-UU-	Amf 11	X
in gledale proti nebesom	U-UU-UU-U	Amf 9	a
(Take so)			

Takole pa jo je predelal v pesmi *Na trgu*: amfibraške 11-erce je prelomil v štiri verze in dodal rime. Kitica je simetrična, dva niza s po 3, 2, 4, 2, 9 zlogi:

(11) Noč trudna	U-U	a
molči,	U-	B
nezamudna	UU-U	a
beži	U-	B
čez mestni trg luna sanjava.	U-UU-UU-U	c
Vse v mraku	U-U	d
mirnó,	U-	E
na vodnjaku	UU-U	d
samó	U-	E
tih vetrc z vodoj poigrava.	U-UU-UU-U	c
<i>(Na trgu)</i>		

Če kratke verze združimo, dobimo zgornji Amf 11 9 11 9:

Noč trudna molči, nezamudna beži	U-UU-UU-UU-	Amf 11	X
čez mestni trg luna sanjava.	U-UU-UU-U	Amf 9	a
Vse v mraku mirnó, na vodnjaku samó	U-UU-UU-UU-	Amf 11	X
tih vetrc z vodoj poigrava.	U-UU-UU-U	Amf 9	a

Kettejev postopek lahko preskusimo sami: zadnjo kitico pesmi *Ljubici* (ZD 1: 25) napišimo tako, kot je napisana *Na trgu*:

(12) Vse druge sedaj bodem strune napel,	U-UU-UU-UU-	Amf 11
nič več te ne božal, ne gladil,	U-UU-UU-U	Amf 9
in prosil še manj! Bom za ženko te vzel	U-UU-UU-UU-	Amf 11
in kmalu te reda navadil.	U-UU-UU-U	Amf 9
<i>(Ljubici)</i>		

Vse druge
sedaj
bodem strune
napel,
nič več te ne božal, ne gladil,
in prosil
še manj!
Bom za ženko
te vzel
in kmalu te reda navadil.

3.2 Imitiranje ljudske pesmi – krajšanje in daljšanje metrične sheme

Včasih je z ritmom (kot realizacijo metrične sheme) silabotoničnega verza postopal tako kot ljudska pesem:⁸ pri daktilih in amfibrahih občasno kak nenaglašen zlog manjka, pri jambih in trohejih pa je višek. Tega v knjižni poeziji ni bilo, to bi šteli za napako. Ker se ljudska pesem poje, se manko ali višek zlogov z ritmom melodije

⁸ O ljudski pesmi govori v pismu Resmanu, Cankarju, Murnu, v spisih Sodba o sodbi, Kritika Župančičevih proizvodov, O lirični poeziji (ZD 2: 94, 105, 114, 123, 196, 215, 228).

usklajuje tako, da pevci predhodni zlog vlečejo ali pa dva zloga zapojejo hitro. (Po variabilnost nepoudarjenih zlogov je *tekst* ljudske pesmi podoben knjižnemu tonizmu.) Sledeča ljudska pesem se poje na ritem jamskega osmerca, besedilo pa ni J 8: med dvema iktoma sta tudi dva nepoudarjena zloga ali pa nepoudarjeni zlog manjka (v tretjem verzu) in tudi anakruza se spreminja:

	ritmična shema ljudskega jamskega osmerca ⁹		
(13) Po cesti fura furman mlad,	U — U — U — U —		A
sreča ga jen mladi fant.	— U — U — U —		A
»Oh, kaj ti je, furman mlad,	U — U — — U —		B
de si tako močno žalostan?»	U — UU — U — U —		B
Al men se je za zjokati,	U — U — U — U —		X
kojnički ne morja več pelat!	U — UU — U — U —		X
»Guor na ta hribček se podej,	U — U — U — U —		C
[...]			
(ljudska)			

Kette tako krajša daktile in amfibrahe, podaljšuje pa jambe in troheje. Krajša sredi verza, daljša najraje v anakruzi. Primer krajšanja je *Res, deklica, ti me ljubiš?* (ZD 1: 23), kitica je Amf 9 8 9 8, »manjkajoče« zloge¹⁰ sem označil z ničlo:

(14) Res, dek lica, ti me lj ubiš?	U-UU-U0-U	Amf 9, krajšanje
Saj ni povedati gréh ,	U-U0-UU-	Amf 8, krajšanje
kar ber em tak č isto, tak j ásno	U-UU-UU-U	Amf 9
v t vojih nedolž nih očéh.	U-UU-UU-	Amf 8
<i>(Res, deklica, ti me ljubiš?)</i>		

To je podobno naglasnemu verzu, a ni naglasni verz. V naglasnem verzu je krajšanje pravilo, pravi amfibrahi so redki, tu pa je obratno, krajšanje je redko, amfibrahi so pravilo.

Daljšanje v anakruzi, npr. pesem *Tam zunaj je sneg* (ZD 1: 31), 5- in 6-zložni amfibrahi Amf 5665. Če enozložno anakruzo podaljšamo še za en zlog, nastane anapest (le v fonetičnem smislu, verzološko pa ne: ritem je anapestni, če so vsi verzi v pesmi anapesti). Podaljške sem podčrtal:

(15) Tam <u>zunaj</u> je sneg	U-UU-
in bur ja nez v anka,	U-UU-U
a te be, nev gn nanka,	U-UU-U
le rad ost in smeh .	U-UU-
<u>A</u> h, vse dr ugo je š lo,	UU-UU-
<u>l</u> e tvoj pó gled ž ari še,	UU-UU-U
<u>t</u> voje lice r udi še	UU-UU-U
kot nek daj lep o.	U-UU-
<i>(Tam zunaj je sneg)</i>	

⁹ S sinhronega in s tehničnega stališča je prav reči »trohejskega sedmerca z nestalno anakruzo«, diahrono pa ta verz izvira iz latinskega jamskega osmerca.

¹⁰ V resnici nič ne manjka, za Ketteja in ljudsko pesem verz ni nepopoln.

Kette je krajšal in daljšal 19 pesmi od 160 silabotonskih (12,5 %): *Na molu San Carol, 5 in 7, V gostilni, Prekrasni trg, Kesanje, Sapica pihlja, Ljubici, Starčkova pesem, Zimska idila, Jaz nimam več palm, Take so, Res, deklica, ti me ljubiš, Le ti, dekcle ostani, Naivna gazelica, Novi akordi 1, V kopeli, Lepa roža, Misli starčeve*. Ta postopek uporablja le v pesmih s pravilno kitico, nikoli pa v iregularnem verzu (pogl. 2.2) ali zlomljenih verzih (pogl. 3.1).

3.3 Stapljanje 3-zložnih metrumov

Podaljševanje anakruze v trizložnih metrumih v bistvu sodi v tole poglavje. Kette ponekod ni delal razlik med daktilom, amfibraham in anapestom in je v isti pesmi mešal vse tri. Skupna lastnost teh treh ritmov je, da sta med dvema iktoma *vedno* dva nenaglašena zloga, anakruza pa je spremenljiva (od nič do dvozložna):

-UU- ...
U-UU- ...
UU-UU- ...

V dotedanji knjižni poeziji v isti kitici niso mešali daktila z amfibraham in anapestom (ali troheja z jambom). Če pa že, potem dosledno in po istem vzorcu – tole je primer doslednega prepletanja daktila in amfibraha (kratki verzi so namreč nastali iz enega dolgega, če po dva verza združimo, dobimo –UU–U/U–UU–

(16) Jablane, hruške -UU-U
in druge cepé U-UU-
cépi v mladosti, -UU-U
za stare zobe. U-UU-
(Valentin Vodnik, *Mali traven*, 1796)

Kette na ta način stopa za Vodnikom v pesmi *Na Krki* (zgled 11).

Ljudska pesem počne prav to, na videz meša daktile, amfibrahe in anapeste, dejansko pa so to daktili z variabilno anakruzo oz. točneje, med temi tremi ritmi se ne ločuje (ker anakruza pri petju za ritem ni bistvena). Zato folkloristi rečejo, da ima ljudska pesem le dva ritma: trohej z nestalno anakruzo in daktil z nestalno anakruzo. Primer ljudske pesmi, osnova je daktil D 5454, anakruzo sem podčrtal, od nje naprej je shema »čista« –UU-U in –UU-:

		število zlogov
(17) <u>Saj</u> nisem koj sama	<u>U</u> -UU-U	<u>1</u> + 5
anzidlarca!	-UU-	0 + 4
<u>Je tud španinja</u> moja,	<u>UU</u> -UU-U	<u>2</u> + 5
<u>ki</u> nema poba.	<u>U</u> -UU-	<u>1</u> + 4
(SNP 2, št. 2460)		

To je počel Kette že kot 15-leten, ko je 1891 v pesmi *Slogi in sotrudnikom* (v dijaškem časopisu *Sloga*; ZD 2: 154) prepletal 4-iktne daktile in amfibrahe:

(18) Sloga le jači, nesloga pač tlačí,	-UU-UU-UU-U
s spretnim peresom sotrudniki skupaj,	-UU-UU-UU-U
kdor je slabejši, nikar ne obupaj,	-UU-UU-UU-U
le srčnost Slovence-junaka naj znači!	U-UU-UU-UU-U
- (*Slogi in sotrudnikom*)

Še bolj izrazito pa v pesmi *Za spomin 6* (ZD 1: 223): amfibrahov in anapestov ne prepleta dosledno kot Vodnik, ampak nedosledno kot ljudska pesem (nedoslednosti so podčrtane):

(19) Vsi listi	U-U	Amf 3
tak čísti,	U-U	Amf 3
nepopísani so,	<u>UU-UU-</u>	An 6
nenarísani so.	<u>UU-UU-</u>	<u>An 6</u>
To je <u>pó</u> mlad <u>nebeška</u> , <u>to</u> kraljéva je <u>roža</u> ,	<u>UU-UU-U</u> <u>UU-UU-U</u>	An 7 + An 7
<u>ki jo</u> lahni zefirček, <u>ki jo</u> sončni svit <u>boža</u> ,	<u>UU-UU-U</u> <u>UU-UU-U</u>	An 7 + An 7
<u>samo</u> písan metulj, samo cvetje obkroža	<u>UU-UU-U</u> <u>U-UU-U</u>	Amf 6 + An 7
vijoličino,	U-UU-	Amf 5
trnjoličino	U-UU-	Amf 5
lepó.	U-	
Ti listi	U-U	Amf 3
so tisti,	U-U	Amf 3
<u>ki jih</u> bode nekoč	<u>UU-UU-</u>	An 6
<u>poplavlila</u> noč	<u>U-UU-</u>	<u>Amf 5</u>
<u>voščil</u> in željá <u>in</u> laží, baharije;	<u>U-UU-U</u> <u>U-UU-U</u>	<u>Amf 12 (6+6)</u>
<u>ta</u> venček nariše, <u>a</u> ta v melodije	<u>U-UU-U</u> <u>U-UU-U</u>	<u>Amf 12 (6+6)</u>
<u>ime</u> svoje ljube <u>izvoljene</u> skrije	<u>U-UU-U</u> <u>U-UU-U</u>	<u>Amf 12 (6+6)</u>
z umetna rokó	U-UU-	Amf 5
za težko slovó	U-UU-	Amf 5
na vek.	U-	
- (*Za spomin 6*)

Tu je zgolj en ritem, trizložni z nestalno anakruzo. Ker variira le dolžina anakruze, sicer pa je interval med ikti 2-zložen¹¹, to ni naglasni verz, ampak silabotonični.

Kette to počne v 12 pesmih *Starčkova misel*, *Šumi les*, *Tam zunaj je sneg*, *Zimska idila*, *Jaz nimam več palm*, *Misli starčeve*, *Kam prijatelj letiš*, *Za spomin 1*, *4* in *6*, *Le ti dekle ostani*, *Starčkova pesem*.

3.4 Kadar Kette skombinira **lomljenje metrumov** in **podaljševanje anakruze** (3.1 in 3.2), pa dobimo pesem, ki je na prvi pogled zelo podobna svobodnemu verz. Ampak ni, to je še vedno silabotonizem. Pesem *Kam, prijatelj, letiš* (ZD 1: 70) je

¹¹ Interval sredi dolgih verzov prve kitice ni trizložen: verzi imajo cezuro, ki verz razdeli na dva An 7.

narejena podobno kot *Na trgu*: štiriiktini daktil z variabilno anakruzo je razpolovil, 9-zložni amfibrah pa ohranil (znak *Ú* pomeni, da je neiktični zlog naglašen, kar dodatno otežuje rekonstrukcijo verza):

(20) Kam, prijatelj, letiš,	ÚU-UU-	
čemu više hlepiš? ...	UÚ-UU-	- > An 12
Glej, nizko so vinske gorice	Ú-UU-UU-U	Amf 9
z belimi hrami ,	-UU-U	
veselim obrazom ,	U-UU-U	- > D 11
snež niki kipijo v zvez díce	U-UU-UU-U	Amf 9
visoko nad námi ,	U-UU-U	
pokriti so z mrázom .	U-UU-U	- > Amf 12
<i>(Kam, prijatelj, letiš)</i>		

Če 1. in 2. verz, 4. in 5. ter 7. in 8. verz povežemo, dobimo štiriiktne An 12, D 11 in Amf 12:¹²

			št. iktov
Kam, prijatelj, letiš, čemu više hlepiš?	ÚU-UU-ÚU-UU-	An 12	4
Glej, nizko so vinske gorice	Ú-UU-UU-U	Amf 9	3
z belimi hrami , veselim obrazom	-UU-UU-UU-U	D 11	4
snež niki kipijo v zvez díce	U-UU-UU-U	Amf 9	3
visoko nad námi , pokriti so z mrázom .	U-UU-UU-UU-U	Amf 12	4

4 Kettejev tonični/naglasni verz

V naglasnem verzu se število nenaglašanih zlogov med ikti nepredvidljivo spreminja: včasih je eden, včasih sta dva (medtem ko je v jambu in troheju vedno eden, daktilu in amfibrah pa vedno dva) – gl. zgled 21. V 19. stol. ima v večini pesmi stalno anakruzo, tj. dosledno 1-zložno (takrat zgleda kot križanec amfibraha in jamba, npr. Prešernov *Ribič* in *Zdravilo ljubezni*, Goethejev *Erkönig*, Heinejeva *Lorelei*, Levstikova *Dve otvi*) ali dosledno 0-zložno (na videz križanec daktila in troheja, Prešernova *Nezakonska mati*) ali 2-zložno anakruzo (Aškerc od Rusov), pri Stritarju in Aškercu pa je anakruza tudi že variabilna. Pri nas se je prvič pojavil v Zizenčeljevi pesmi v *Slavi vojvodine Kranjske*, nato znova v začetku 19. stol. z Jarnikom in Prešernom, prinesen je z Nemškega.¹³ Pri Nemcih (Goethe, Heine), Rusih in v angleščini (Coleridge, Byron, Frost) je pogost, na Poljskem redek, pri Romanih ga najbrž ni.

Imamo tri kitične tipe: a) vsi verzi imajo enako število iktov (npr. *Zdravilo ljubezni* po štiri, *Dve otvi* po tri ikte); b) enakomerno se menjavajo verzi z različnim številom iktov (npr. 3- in 4-iktini v zaporedju 4343 v Stritarjevi *Kaj gledaš skrivaj*

¹² Ti verzi so s tehničnega gledišča res An 12, D 11 in Amf 12, s stališča ljudske pesmi so daktili z anakruzo; v luči tega, da je kitica Amf 11 9 11 9 Kettejeva najpogostejša kitica, pa so lahko amfibrah in krajšano in podaljšano anakruzo; ampak terminologija ni pomembna, važen je Kettejev postopek.

¹³ Slovenski tonizem je nastal kot imitacije nemškega knjižnega tonizma, nemški knjižni pa je res nastal kot imitacija svobodnega knittelverza (knittel se je bodisi pel ali pa ne). Naš knjižni tonizem torej ne izhaja iz ljudske pesmi, čeprav bi lahko: Prešeren *Lepe Vide* ni napisal v toničnem verzu, čeprav ga je uporabljal in kamor bi ga zapisi ljudske pesmi lahko peljali, ampak v srbskem desetercu.

me od strani iz cikla Popotne pesmi); . Tip a in b sta izometrična. c) Nepredvidljivo se menjavajo verzi različne dolžine, to je iregularni naglasni verz, o njem kasneje.

4.1 Izometrični naglasni verz

Kette je v glavnem sledil tradiciji in uporabljal vse tri tipe. Nekoliko pa je spremenil ritem – ikti se pogosteje atonirajo kot npr. pri Prešernu, zlasti zadnji ikt v verzu. To pri nekaterih pesmih otežuje ali onemogoča prešteti ikte – zato so te pesmi na meji s svobodnim verzom oz. so *neodločljive*.

Takle je Prešernov 4-iktni naglasni verz:

- (21) Je **ljubemu ljubca**, **lepote cvet**, U – UU – UU – U –
 Umrta stara le **osemnajst let**. U – U – UU – UU –
 Mladenič oblubi ostati ji **zvest**, U – UU – UU – UU –
 se **noč** in dan **jokal** je **mescev šest**. U – UU – UU – U –
 (Prešeren: *Zdravilo ljubezni*)

Posamezni verzi imajo lahko jambsko ali amfibraško shemo (»Mladenič oblubi ostati ji zvest«). Kot v silabotonizmu tudi v tonizmu lahko naglas na iktu manjka ali pa stoji na šibkem položaju (beseda »dan« v 4. verzu). Če variabilnost naglasa zapišemo takole U/UU ali takole 1/2, potem je metrična shema štiriiktnega Prešernovega *Zdravila ljubezni* taka:

U – (U ali UU) – (U ali UU) – (U ali UU) –

Lahko pa je variabilna tudi anakruza,¹⁴ npr. prva objava *Zdravila ljubezni* v Ill. Blattu ali Stritarjeva satira *Bela ruta*:

- (22) **Ljubimu ljubca**, **lepote cvet**, – UU – UU – U –
 vmerla je stara **osemnajst let**. – UU – U – UU –
 Obljubil ji je ostati **zvest**. U – UU – U – U –
 (Prešeren: *Zdravila ljubezni*)

Bistvo prešernovsko-stritarjanskega naglasnega verza je:

- a) da so ikti zlahka določljivi, ker so v primerjavi z jambi in troheji zelo pogosto naglašeni (pri Stritarju od 93 do 99 %;¹⁵ naglašenost iktov v jambih in trohejih pa lahko pade na 50 %),
 b) zlasti zadnji ikt je skoraj vedno naglašen¹⁶ (pri Stritarju 99 %),
 c) rima je moška ali ženska, nikoli daktilska,
 d) anakruza je večinoma stalna 1 ali 0-zložna, redkeje variabilna

¹⁴ Angleški primer variabilne anakruze:

The **sensitive plant**, like **one** forbid, U-UU-U-U-
Wept, and the **tears** within each **lid** -UU-U-U-
 (Shelley, *The sensitive plant*)

¹⁵ Pri Prešernu od 80 do 99 % (Pretnar 1997: 64), pri Angležih od 89 do 95 %, Nemcih 89 do 95 %, Rusih 85 do 98 % (Tarlinskaja 1993: 91–97).

¹⁶ Primer atonizacije zadnjega iкта v 4-iktnem verz: Se **dolgo** ugovarjal, **branil** je, / ni **ubranil** se **prošnjam matere** (Prešeren: *Zdravilo ljubezni*).

- e) mediktni interval (število nenaglašanih zlogov med dvema iktoma) je vedno 1 ali 2-zložen, 2-zložni prevladujejo (pri Stritarju 67 %), zato pesmi zvenijo amfibraško.

Tak naglasni verz ima Kette v 15 pesmih (upošteval sem tudi ZD 2): 2-iktnega v *Lyrique experimentale 1* (ZD 2; redek verz, npr. v Gregorčičevi *Biseri*), 3-iktnega v pet pesmih *Čemeren grem iz mesta*, *Na molu San Carlo 2 in 3*, *Pesmica o pisarju*, *Pred odhodom* (ZD 2), preplet 4- in 3-iktnega v sedmih *Na blejskem otoku*, *Zaprta so njena okenca*, *Kadar za gorami*, *Vrnitev*, *Podgorska svetnica*, *Želje idealistov*, 4-iktnega v dveh *Ribičeva hči*, *Sinoči imel prav čudne sem sanje* (vse v ZD 2).

Vendar se Kette od Prešerna in Stritarja rahlo loči v vseh točkah, kar otežuje prepoznavanje iktov in s tem ritma:

- a) ikti so za 7 % redkeje naglašeni kot pri Stritarju (pri treh modernistih od 84 do 94 %),
- b) zlasti zadnji ikt v moškem izglasu (84 %),
- c) izglas je ne le moški in ženski, ampak tudi daktilski,
- d) anakruza pogosto variabilna,
- e) zelo različen razpon mediktinskih intervalov. V nekaterih pesmih prevladuje eno-zložni interval, npr. *Na molu San Carlo 2* (3-iktni verz), zato včasih zveni trohejsko (tonizacije podčrtane, atonizacije v kurzivi):

(23) Ti do dna jim siješ,	- U - U - U
car nebesni visoki,	- U - UU- U
nad zemljo hiteči	- U - U - U
jastreb <i>bistrooki</i> .	- U - U - U

Ali <u>jaz</u> , ljubica , nisem	- UU- UU- U
skozi oči milino	- UU- U - U
videl ti v grudi neverne,	- UU- UU- U
v tvojega srca temino.	- UU- UU- U

Nisem videl , <u>jaz</u> slepec ,	- U - UU- U
nezvestobe tvoje,	- U - U - U
črva, neverna ljuba,	- UU- U - U
<i>ki ti v srcu gloje.</i>	- U - U - U

(*Na molu San Carlo 2*)

V *Na molu San Carlo 3* (ZD 1: 85) pa je interval pretežno 2-zložen, zato zveni amfibraško in anapestno:

(24) No, časi so minoli,	U -U - U -U
zbežali ko potok dereč,	U -UU- UU -
kot oblak nad ravninami gnani —	UU-UU- UU-U
in, ljubica lepa, nikoli	U -UU- UU-U
midva se ne vidiva več!	U -UU- UU-
Če pa v žitja se snideva struji,	UU-UU- UU-U

(*Na molu San Carlo 3*)

Pesem *Podgorska svetnica* (ZD 1: 184) ilustrira težave z določanjem iktov in metruma. Tu je od Aškerca prevzel verz s prevladujočo dvozložno anakruzo (kot že Cankar), ki pa je pogosto tonizirana (»gre« v 2. verzu). Prva kitica nakazuje, da bi šlo za ritem N 443443:

	število iktov
(25) Ko približa se mrak , zapusti <u>beli</u> dvor	4
in <u>gre</u> k Matere božje kapelici gor	4
gozdarjeva hčerka Marica.	3
Pred kamenim deva oltarjem kleči . . .	4
Raz obokani strop pa svetilka visi,	4
vsa v rožah je lurška Devica.	3
<i>(Podgorska svetnica)</i>	

Kadar je neiktni položaj toniziran z dvozložnimi besedami (podčrtano), je skandiranje težko, a še izvedljivo: *Lepa hčerka moja, prej vesela tako, Tako je gozdar lepi hčerki dejal, Minil eden teden, o, dva sta že proč, Bog vas živi, gospodar, Bog ohrani vaš krov*. Ker se večino verzov (pesem jih ima 78) vendarle da skandirati po shemi 443443, sem tudi te verze skandiral ustrezno.

Če pa so pesmi kratke, morebitne tonizacije in atonizacaije številne, mediktni interval 3-zložen, anakruza niha med 0 in 2, takrat je identificiranje iktov težko, določanje ritma pa že nemogoče. Kako naj npr. skandiram klavzulo v pesmi *Osameli* (ZD 1: 68) – daktilsko »pozvanjala«, »šetala«, »obetala« ali možko »pozvanjala«, »šetala«, »obetala«?

	število iktov	število iktov
(26) Z menoj si, ljuba , <u>šetala</u> ,	U-U-U-U- 4 ali	U-U-U-UU 3
raj sladki mi obetala,	U-U-U-U- 4 ali	U-U-U-UU 3 ali --UUU-UU
[...]		
Že pozna je ura pozvanjala ,	U-UU-UU-UU 4 ali	U-UU-UU-U- 3
sva sladke sanje sanjala	U-U-U-UU 4 ali	U-U-U-U- 3
<i>(Osameli)</i>		

So verzi 3-iktni ali 4-iktni? Pol verzov v pesmi je mogoče skandirati na oba načina, zato ne vem, ali je Kette *Osameli* hotel napisati kot neregularen preplet 3- in 4-iktnega naglasnega verza (333 333 444443) ali kot svobodni verz? Kakšna je njegova intenca? Kaj je pesnik hotel napisati, je za verzologijo torej pomembno vprašanje – verzolog razkriva avtorjevo oblikovalno intenco.

Tudi pesem *Pod vrbbami žalujkami* (ZD 1: 69) ponuja vsaj tri možna skandiranja (U-je sem zamenjal s številkami, tri kolone so tri različna skandiranja):

	št. iktov	št. iktov	št. iktov
(27) Pod vrbbami žalujkami	1-1-1-1- 4	1-3-2 2	1-1-1-2 3
polzijo lahni valovi,	1-1-1-1 3		
tak meni plovejo dnovi	1-1-2-1 3		
pod vrbbami žalujkami.	1-1-1-1- 4	1-3-2 2	1-1-1-2 3
Tak misli brez nehanja	1-1-1-1 3	1-3-1 2	
se skrivajo, ne počivajo;	1-2-1-1- 4	1-4-2 2	1-2-1-2 3

se v globoko morje prelivajo, 2-1-2-1- 4 2-1-2-2 3
 noter v črno mórje kesanja. 0-1-1-2-1 4 2-1-2-1 3 2-1-2-1 3

Ali ima npr. prvi verz štiri ikte »pod **vr**bami žalujkami« ali dva ikta »pod **vr**bami žalujkami« ali tri ikte »pod **vr**bami žalujkami«? Če iz ponujenih skandiranj izberem tisto, ki mi dá zaporedje iktov 4334 3443 ali pa zaporedje 3333 3333,¹⁷ bomo temu rekli naglasni verz, ker izkazuje red. Če pa izberem tole 2334 3444 ali tole 2332 2334, pa reda in metruma ni. Zaradi nestalne anakruze to ni niti iregularni naglasni verz – torej je svobodni verz.

Isto pesem torej lahko beremo na tri načine: kot naglasni verz tipa 4334 3443 ali tipa 3333 3333 ali kot svobodni verz.

Te probleme imam še s pesmimi *Zapuščeni* (ZD1: 71), *Pa zelene brstiče poganja* (ZD1: 74), *Čez pešček bel* (ZD1: 75, lahko bi bila N 44333344), *Zaprta so njena okenca* (ZD1: 21, ker sta zadnji kitici preplet 4- in 3-iktnega jamba, sem prvi dve tretiral kot N 4343); in *Novi akordi 5* (ali je iregularni naglasni verz tipa 3444 4344 ali taktovik¹⁸ tipa 333 3333 ali svobodni verz?). To kaže, da so meje med verzni sistemi nejasne, da en sistem zvezno prehaja v drugega.

4.2 Iregularni naglasni verz

To je a) nepredvidljivo zaporedje dvo-, tri- in štiriiktnekih verzov (podobno kot v iregularnem silabotonizmu), b) interval je vedno 1–2-zložen, nikoli 0- ali 3-zložen, c) tudi anakruza je skoraj vedno 1-zložna. Te tri omejitve ga ločijo od svobodnega verza:

		število iktov
(28) Sinoči sem videl sèn strašán,	U-UU-U-U-	4
da bil umerl sem davno ,	U-U-UU-U	3
nesèn k pogrebu slavno ,	U-U-U-U	3
a duši , ker bil sam svoj ubojník,	U-UU-U-UU-	4
da moj pravični sodník	U-U-UU-	3
prisó dil kraj temán ,	U-U-U-	3
od koder , ko ugasne dan ,	U-UU-U-	3
na zemljo se vračúje pokorník,	U-U-U-UU-U	4
da v meseč inah	U-U-U	2
po gô rah, pustínah	U-UU-U	2
korake preštéva kazni svoje ,	U-UU-U-U-U	4
[...]		
(Fran Levstik: <i>Sanje</i>)		

¹⁷ Pod **vr**bami žalujkami
polzijo lahni valovi,
 tak meni plovejo dnovi
 pod **vr**bami žalujkami.

¹⁸ Taktovik je tonični verz z do 3-zložnimi intervali.

Ta verz najdemo pri Levstiku, Stritarju (morda gre za imitacijo heinejevskega *freie Rhythmen*¹⁹), Aškercu, Župančiču (npr. *Kot bi viseli zlati sadovi*) in Ketteju. Pri Ketteju je le v dveh pesmih: *Na molu San Carlo 4* (zadnjih sedem verzov je J 8) in v pesmi *Bog je prizanesljiv* (če sploh je Kettejeva, ZD 2: 295):

		število iktov
(29) Moj Bog, kako je pač ljubil to noč,	U-U-UU-UU-	4
te mrzle zvezdice	U-UU-U	2
in bele ravnice	U-UU-U	2
moj pogled vroč!	U-U-	2
Kako je ljubilo moje srce	U-UU-U-UU-	4
tišino in mir,	U-UU-	2
ko je prišel večer	U-U-U-	3
nad temne goré —	U-UU-	2
tedaj, ko je zubelj v kaminu žolt	U-UU-UU-U-	4
[...]		
Saj vi glasovi ste bili,	U-U-U-U-	4
ki mene prevarili ste,	U-U-U-U-	
saj vi pogledi ste bili,	U-U-U-U-	
ki mene preslepili ste.	U-U-U-U-	
<i>(Na molu san Carlo IV)</i>		

Teoretski komentar: Iregularni naglasni verz je na videz podoben svobodnemu verzu. Ali je med njima kaka razlika – ali je smiselno misliti, da je Levstik pazil na zgornje tri omejitve? Ali niso te omejitve slučajne (ker sta v slovenščini med dvema naglasoma pretežno eden ali dva nenaglašena zloga), pesem *Sanje* pa svobodni verz? Navsezadnje lahko vsako pesem skandiramo tako, da bi dobili iregularni naglasni verz? Npr. Daneta Zajca:

(30) Tako sama,	U-0-U
ko bojo drugi	U-U-U
pod šotori noči šepetali:	UU-UU-UU-U
Ljubim Tvoj in Tvoja,	U-U-U-
tako brezno noči bova tedaj,	-U-UU-0-UU-

¹⁹ Sternlos und kalt ist die Nacht,
 Es gärt das Meer;
 Und über dem Meer, platt auf dem Bauch,
 Liegt der ungestaltete Nordwind,
 Und heimlich, mit ächzend gedämpfter Stimme,
 Wie 'n störriger Griesgram, der gut gelaunt wird,
 Schwatzt er ins Wasser hinein,
 Und erzählt viel tolle Geschichten,
 Riesenmärchen, totschiaglaunig,
 Uralte Sagen aus Norweg,
 Und dazwischen, weitschallend, lacht er und heult er
 [...]
 (Heine: *Die Nordsee: Die Nacht am Strande*)

da si ne bova mogla več	U-U-U-U-
podati rok	U-U-
in ne povedati,	U-U-UU
kako sva se ljubila,	U-U-U-U
in niti tega ne,	U-U-U-
da sva čisto sama	UU-U-U
[...]	
(Zajc: <i>Za tole noč</i>)	

V čem je potem razlika med iregularnim tonizmom in svobodnim verzom? V tem, da je Zajc od Levstika drugačen v vseh treh točkah: pri Zajcu so a) verzi tudi daljši od štirih »iktov«, b) med »ikti« je ničzložni »interval« (prvi in peti verz), c) »anakruza« je nič do dvozložna – pri Zajcu iktov v resnici ni. Levstik in Stritar pa omejitvam sledita v vseh tovrstnih pesmih (Stritarjeve so *Spomladi v gozdu 4*, *Visoka pesem*, *Popotne pesmi (nove) 1*, *V solzni dolini: Boj*). Seveda pa za iregularno toniko velja isto kot za izometrično: prehod v svobodni verz je zvezen.

5 Svobodni verz

Svobodni verz danes pomeni svobodnost od metričnega (numeričnega) reda, verz, ki ni metričen. Ali ima svobodni verz kakšno specifično, le zanj značilno lastnost, pa je odprto vprašanje. V poglavju o tonizmu sem pokazal, da so kandidati za svobodni verz pesmi *Zapuščeni*, *Osameli*, *Pod vrhami žalujskimi*, *Pa zelene brstiče poganja*, *Čez pešček bel*, *Novi akordi 5*, dodati je treba še *Jagned* ter *Oj ti blaga Deva Marija* iz črtice *Pobožnost k majki Božji* (ZD 2: 19) – vsega 8 pesmi od skupno 220 Kettejevih pesmi. Toda v svobodnem verzju je zanesljivo le *Jagned*, ostale pa so odvisne od interpretacije, kot pokazano. V *Jagnedi* iktov, torej metruma, ni več smiselno iskati: v krošnji nam težave pri določanju iktov povzroča čisto vsak verz, z deblom ni veliko bolje – svobodni verz se mi zdi najboljša razlaga (t.i. sintagmatski SV). Enako pri *Oj ti blaga Deva Marija* (stavčni svobodni verz).

6 Rima

Z rimo je včasih postopal nekako svobodno: niso vsi verzi rimani in rime niso »čiste«, vendar je to v skladu s tradicijo in ljudsko pesmijo.

Na pol rimate so zlasti stihčne in strofoidne pesmi. V kitičnih pesmih so rime bolj urejene, zaradi enakega števila verzov rima teži k nekemu vzorcu. V stihčnih in strofoidnih pesmih pa je rima ali zelo enostavno (v Prešernovem *Učencu* xaxaxa, v Aškercvih pesnitvah aabbcc) ali je ni ali pa je rima le tu in tam kak par verzov (Aškerc, *Slovenskim sokolom*)²⁰. A vse to je obstajalo že pred Kettejem in tu je zgolj sledil tradiciji.

²⁰ Aškerc (1898: 448) o nedoslednem rimanju: »Stik ima vobče dvojen pomen. Prvi je muzikalni [...], drugi je, da markira kako misel ali pointo v verzju. Zato pa tudi ni vsaka beseda v verzju vredna, da bi se rimala.«

Na tradicijo nečistih rim (izraz je Kettejev) se sklicuje sam (taki so Goethe, Schiller, Mickiewicz, Prešeren, Aškerc, Gregorčič) v spisu *Protikritika na kritiko člana Peterlina*. Glavni zgled pa so mu po mojem ljudske pesmi in tam je neka zelo zanimiva posebnost: v ljudski pesmi ni razlike med rimo in asonanco. V knjižni pesmi bi moškim rimam v zgledu 13 (**mlad** – **fant**, **mlad** – **žalostan**) in spodnjim ženskim rimam rekli asonanca (**pláčal** – **Kováčev**, **mesárji** – **zakláli**). V ljudski pesmi pa se rima in asonanca mešata, ker imajo pevci en sam pojem stika!

- (31) Šmentana **muha**,
 kaj si tak **suha**
 kdo te bo **pláčal**
 Miha **Kováčev**.
 Prišli so, prišli
 štirje **mesárji**,
 komaj so muho
 suho **zakláli**.
 (ljudska)

Kakšne so nečiste rime? Klasificirajmo jih po stopnji različnosti:

- a) Enak zven – različen zapis: šč**ip**-h**rib** (*Zaprta so njena okenca*), pom**lad**-enkrat (*Na poljani*), Než**ka**-nebeš**ka** (*Take so*), križ**-**drži**š** (*Ljubici*), oči**-**zak**rij** (*Res, deklica, ti me ljubiš*), fantaz**ij**-t**i** (*Nekemu literatu*), čez**en**-jezen (*O Jurček*).
- b) Široki – ozki vokali: besneč**-**več (*Vprašanje*), noco**j**-poko**j** (*V katedrali*), mladen**ka**-gren**ka** (*Poklon*), nedel**ja**-vesel**ja** (*Nedelja je danes*), na vé **ji**-livrê**ji** (*Slovo 4*).
- c) Različni konzonanti: okoli**-**pol**ji** (*Le ti, dekle, ostani*), sneg**-**smeh**,** sneg**-**vrte**h**, vroč**a**-naroč**ja** (*Tam zunaj je sneg*), poniž**ni**-bliž**nji** (*Zastonj*), ni**-**stoj**im** (*Pred krčmo*), več**ji**-sreč**i** (*Le smehljaj, se, ljuba*), metul**ji**-preminul**i** (*Vrnitev*).
- č) Različni nenaglašeni vokali: živé**lo**-nevesé**la** (*Na molu S. Carlo 1*), mir**-**več**er** (*Na molu S. Carlo 4*).
- d) Različni naglašeni vokali, ponavadi e in i (ki sta si podobna po višini in izgovornem položaju): vse**h**-di**h**, mir**-**dve**r** (*Večer*), mir**-**več**er** (*Na molu S. Carlo 4*), več**er**a-zefi**ra** (*Čuj sanje mi*).

VIRI IN LITERATURA

- Anton AŠKERC, 1898: Listnica uredništva. *Ljubljanski zvon* 18/6. 447–48. [dLib](#).
 Aleksander BJELČEVIČ, 1996: Verz slovenske moderne. *Slavistična revija* 44/3. 254–68. Na spletu.
 --, 2003: Preglednice verznege in kitičnega repertoarja. Alojz Gradnik: *Zbrano delo 4*. Maribor: Dravska tiskarna.
 --, 2006: Gregorčičev verz in kitica. *Pogledi na Simona Gregorčiča*. Ur. B. Pregelj in Z. Božič. Nova Gorica: Univerza.
 Ivo BREŽNIK, 1898: Po dolgem času v znani vasi. Zvečer. *Ljubljanski zvon* 18/4. 237.
 Dragotin Kette: *Zbrano delo*, 1976. Ur. F. Koblar. Ljubljana: DZS.

Juraj MARTINOVIĆ, 1976: *Poezija Dragotina Ketteja*. Ljubljana: SM.

Anton OCVIRK, 1980: *Evropski verzni sistem in slovenski verz: 2. del*. Ljubljana: DZS.

Tone PRETNAR, 1979 (1997): Metrične osnove Murnovega verza. *Iz zgodovine slovenskega verzne oblikovanja*. Ljubljana: FF.

Lucylla PSZCZOŁOWSKA, 1987: *Wiersz nieregularny*. Wrocław, Warszawa, Kraków: Ossolińskie, PAN.

Slovenske ljudske pesmi II, 1981. Ur. Z. Kumer, M. Matičetov, V.s Vodušek. Ljubljana: SM.

Slovenske narodne pesmi, 1895–1923. Zbral K. Štrekelj. Ljubljana: SM.

Marina TARLINSKAJA, 1993: *Strict Stress-Meter in English Poetry*. Calgary: University Press.

Franč ZADRAVEC, 1970: *Zgodovina slovenskega slovstva 5: Nova romantika in mejne oblike modernizma*. Maribor: Obzorja.

--, 1980: Slovenski verz od leta 1895 do 1920. *Elementi slovenske moderne književnosti*. Murska Sobota: Pomurska založba.

naslov pesmi	št. verzov v kitici	dolžine verzov v kitici	vrsta rime	ime kitice, število pesmi v tej kitici	postopek
Regularne oblike					
Novi akordi 2	4	J 6683, 6663, 6672, 8862	AABC, BČČC ...		različne kitice
Na molu San Carlo 5	stihika	J 767676767 ...	xAxA		p
V gostilni	4	J 7686	xAx'A	hildebrandska	p klavzula
Starčkova misel	strofoida	J 777...	ababxc ddeeffc		p anakruza
Na mostu	4	J 7777	xaxa		
Vprašanje	4	J 8585	AbAb		
Laokont	4	J 8686	XAXA	angleška baladna	
Pred krčmo	4	J 8787	AbAb ali XaXa?	vagantska	
Prekrasni trg	8	J 87878787	XaXaXbXb	vagantska	p, k
Zimska romanca, Azrael	2	J 88	AA	ambrozijanska, 2	
Novi akordi 4	6	J 882882	ABCDDC		
Besedo si izrekla zlo	4	J 8888	XAXA	ambrozijanska	
Sopotnica	stihika	J 888888 ...	AABBBCC...		
soneti		J 10		3	
Francetu Prešernu	4	J 10 10 10 10	ABAB		
soneti		J 10, 11		43	
soneti		J 11		9	
Stara novica	6	J 11 11 11 6 8 11	aabcbe		
Novejšim poetom	stihika	J 13 13 ...	aabb...		
Poklon	4	T 10 10 10 10	xaxa		
Kesanje	4	T 10 7 10 7	aBaB		p za 1 in 2 stopici
Staro srečo zopet si mi dala	4	T 10 9 10 9	xAxA		
Melanholične misli	6, 3	T 557557, T 557	xAA		
Dekličino premišljevanje, Jurček zidar	4	T 6565	xAxA	hildebrandska, 2	
Resnica	4	T 6664, T 6666	abab		
Tam križpoti	4	T 6666	xaxa		
Lastovica prišla	6	T 666666	xxabba, xxcdde, xxe xxe		nedosledna rima
Misel moja, pusti me	4	T 7585	aAXA		
V samotah	4	T 7887	AbbA		
To vse ljubezen stori	4	T 8686	xaxa		
Hvala starega časa	stihika	T 8686 ...	abab		
Romarski berač	strofoida	T 8686 ...	xaxa ...		

Angelini, Noč na poljani, Petelin in putka, Tončkove sanje	4	T 8787	xAxA	romarska, 4	
Na molu San Carlo 8	stihika	T 888...	abab ...		
Romanca	4	T 8887	aaaA		
Aj, ta lepa krčmarica	4	T 8888	xaxa		
Starec in ptica	strofoida	T 8888	različna rima		
Ah, zapojte	4	T8787, 8565, 8585, 8775	xAxA	romarska idr.	različne kitice
Za spomin 6	10	Amf 3355 12 12 12 552	aaBBccDDX		
Šumi les	5	Amf 55555	ABABC		p anakruza
Sem fantič bil mlad	6	Amf 559559	AAbCCb		
Tam zunaj je sneg	4	Amf 5665	AbbA		p anakruza
Deček in cvet	strofoida	Amf 6666 ...	xaxaxa ...		
Na molu San Carlo 1	6	Amf 896666, 866666	Xababx		k
Še rajši, Še edenkrat rečerm; Res, deklica, ti me ljubiš	4	Amf 9898	aBaB ali xAxA	3	k
Nekemu pesniku	5	Amf 98998	aBccB		
Nedelja je danes	4	Amf 9999	abab		
Ljubici, Sultan in kužek, Starčkova pesem, Zimska idila; Čevljarček, Jaz nimam več palm, Take so	4	Amf 11 9 11 9	AbAb ali AxAx ali XaXa	7	k, p
Stankova smrt	4	Amf 12 8 12 8	xAxA		
A tebi, poet	sonet	Amf 9 12 9 12			
Pijanec	stihika	D 555...	različna rima		
Pred cerkvijo	5	D 55775	aaBBa		
Lepa roža	4	D 5 11 5 11, 12 11 11 12 ...	abab, ab'b'a, abab ...		k
Ptička	4	D 6565	x'ax'a	alpska poskočna	
soneti		D 10, 11		5	
soneti		D 11, 12			
Na molu San Carlo 7	4	D 11 10 11 10	xAxA		k
Na molu San Carlo 6	stihika	D 11 10 4 11 10 4 ...	x A R x A R ...		
Novi akordi 1	6	D 11 8 11 8 11 8, 10 10 11 11 11 8	ababab CCddee		p, k

V kopeli	4	D 11 8 12 8	abab		k
Novi akordi 3	stihika	D 14 3 14 3 11 3 11 3 ...	ababcbb		
Prelomljeni metrumi					
Večer	strofoida	J 4444..., 444453354444	ABCABCABC, AAAA DeDeFFFF		lomljenje J8
Na trgu	10	prelomljena kitica Amf 11 9 11 9			lomljenje Amf 11
Na Krki	strofoida	irg. D5 Amf 6... D5 Amf 5, D11 7 12 4 ...	ababcČcČ dEdE fgfg hihi...		lomljenje D11
Misli starčeve	stihika	An 666666 10 10 10 3	ABABABCD		k anakruza
Kam, prijatelj, hitiš	stihika	An 66 Amf9 Amf 669, lomljenje An 12 in Amf 12	AAb cdb cd		p anakruza
Heterometrija in polimetrija					
Za spomin 4	stihika	Amf 11 J4 ...	ABAB CDCD ...		p anakruza
V katedrali	4	Amf11 J7 Amf11 J7, Amf 11 9 11 9, Amf11 J7 Amf11 Amf9	AbAb		
Le ti, dekle, ostani	4	Amf11 J7 J7 Amf11	AbbA		k, p anakruza
Novi akordi 6	4	T7 D5 T7 D5	AbAB		
Sapica pihlja	4	T7 J7 T7 J7, J 8787	AbAb, xcxc	varianta vagantske	k, nedoslenna rima
Šum vira in zefira	strofoida	J7 Amf7 J7 Amf7	xa'xa' ali xAxA		2 nemetrična verz
Svetinji	stihika	irg. J7 in Amf 9	xaxa ...	irg. heterometrija	
Očitanje	2, 6	T 88, T44 D7557, D557557	aa, bbCččD	hetero- in polimetrija	
Iregularni silabotonični verz					
V mlinu	strofoida	irg. J 6 do 8	abcabc aabb...		
Čuj sanje mi	stihika	irg. J 8 do 11	abbaCCččDD		
Poetične igrače	stihika	irg. J 8 in 9	aBaB ... FF ...		

Za spomin 5	4	irg. J 15 15 14 8, 13 13 14 6, 15 15 14 10 ...	aaBB		
Za spomin 3	stihika	irg. T 10 10, 9 10, 11 10	aa Ba Ba Ba ...		
Le smehljaj se ljuba	3	irg. T 12 12 3, 14 14 3, 16 16 3	aax, xax, xax, xax ...	gazela	
Kamor koli hodim	stihika	irg. T 12 do 15, T7	ABAB CAB CAB ...	gazela	
Za spomin 2	strofoida	irg. T 3 do 8	različna rima		
Moje ljubice	stihika	irg. T 5 do 10	različna rima		
Na poljani	stihika	irg. T 5, 6, 7, 8	različna rima		
Ljudevit	stihika	irg. T 7 do 14	različna rima		
Res je pel	stihika	irg. T 14 12 6, 16 12 6, 16 14 6	aab, xab, xab ...	gazela	
Moje maksime	stihika	irg. T 8 do 14	AbAb, ...		
Kužek in raca	stihika	irg. Amf 12 8 12 8 11 9 11 9 11 9 11 11 9	aBaB, CdCd ...		
Za spomin 1	strofoida	irg. Amf 5 do 11	različna rima		p anakruza
Pav in golobček	stihika	irg. Amf 5 do 12	aabb, cDDc, eFeF ...		
Metuljček	stihika	irg. Amf 6 do 12	abba, ccddc ...		
Ljubi me deklica	stihika	irg. D 10 do 12	aa b'b'		
Naivna gazelica	stihika	irg. D 15 do 18	AA XA XA...	gazela	k
Mlinarjeva hčerka	strofoida	irg. D 4 do 11	različna rima		
Pesmi kritiku	stihika	irg. D 65564 455555 666664	različna rima		
Tonizem					
Čmeren grem iz mesta	4	N 3333	xaaa		
Na molu San Carlo 2	4	N 3333	xaxa		
Pesmica o pisarju	4	N 3333 oz. J 6666	ABAB	polovica aleksandrinca	
Na molu San Carlo 3	5	N 33333	aBCaB		
Na blejskem otoku, Zaprta so njena okenca	4	N 4343	ABAB, XAXA	angleška baladna, 2	
Kadar za gorami, Vrntev	4	N 4343 (iz Amf 11 9 11 9)	XaXa, AbAb	variante vagantske, 2	
Želje idealistove	4	N 4343 oz. J 8787	XaXa	vagantska	

Podgorska svetnica	6	N 443443	AAbCCb		anapestoiden
Na molu San Carlo 4	stihika	iregularni naglasni verz	različna rima		nedoločljivo
Nedoločljiv in svobodni verz					
Zapuščeni	3	N 443 ... 442, 544 ali svobodni verz	AAB, CCB, ...d'd'd', EEE		težko določljivo
Pod vrbami žalujkami	4	N 4334 3443 ali svobodni verz	AbbA cDDc		nedoločljivo
Osameli	4, 6	naglasni ali svobodni verz	AAXX, BBCC, DDEEXX		nedoločljivo
Novi akordi 5	4	naglasni ali svobodni verz	abab ccdd		nedoločljivo
Pa zelene brstiče poganja	stihika	naglasni verz ali svobodni verz?	aaBcBcBc		nedoločljivo
Čez pešček bel	stihika	naglasni verz ali svobodni verz?	AAbbCCDD		nedoločljivo
Jagned	strofoida	svobodni verz	aabbccD Ddee ...		

SUMMARY

Kette paid a lot of attention to the form of his verse and strophe, i.e., with respect to meter and rhythm, he was the most innovative and diverse poet up until then and probably also afterward. In his experimentation, he was trying to find out what else can be done with the syllabotonic verse. He fully developed the Slovene syllabotonic system, i.e., there were no innovations after him, only variations and free verse. Although it is generally thought that his generation mostly utilized free verse, it is, in fact, quite rare in this generation and particularly in Kette's poetry (two to eight poems out of 220 total, e.g., *Jagned*); free verse appeared 20 years later. To Kette, rhythm and meter are still indispensable elements of poetry, but he introduced other innovations:

- (a) Adopted all less standard, freer forms of his predecessors, e.g., irregular iamb, troche (*Moje ljubice*), anapest; irregular tonic verse (*Na molu san Carlo IV*); interplay of various stanzas in the same poem;
- (b) Broke up classic meters, e.g., a 12-syllable amphibrach was broken up into two to four parts (*Na trgu*);
- (c) Adopted impure rhymes from folk poetry;
- (d) Skipped non-accented syllables in dactyls and amphibrachs and added non-accented syllables to iambs and troches from folk poetry;
- (e) Irregular interplay of dactyls, amphibrachs and anapests (*Za spomin 6*), meaning that Kette, similarly to the folk song, did not want distinguish between three-syllable meters;
- (f) Innovated the classic heterometrics (various meters in the same strophe) with the regular interplay of rhythms of the same types (iambs with troches, e.g., *Sapica pihlja*), rather than of different types (troches and amphibrachs); or the irregular interplay of iambs and amphibrachs (*Svetinji*);
- (g) Interplay of syllabotonic and tonic verse in the same poem, but only in lyric poems (*Zaprta so njene okenca*) and not in epic poems, like his predecessors. He changed the tonic verse by stressing the ictuses less often than his predecessors, which led to blurring of the line between the tonic system and free verse (*Osameli*).